

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Психолого-педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри _____

Реєстраційний № _____
« ____ » _____ 20 ____ р.

**СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ПЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ**

студентки IV курсу групи ЗСП-20
психолого-педагогічного факультету
спеціальності 231 Соціальна робота
Таран Ірини Олександрівни

Керівник: асистент кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи,
доктор філософії з освітніх,
педагогічних наук
Лисоконь Ілля Олександрович

Оцінка: Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Таран Ірина Олександрівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікацій. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомена. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(дата)

(підпис)

(прізвище, ім'я)

Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету, Міністерство освіти і науки України.

Захист кваліфікаційної роботи відбудеться «14» червня 2024 року об 11.00 годині на засіданні екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти із спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійної програми «Соціальна робота».

Адреса: Навчальний корпус №4 Криворізького державного педагогічного університету, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Героїв АТО, буд., 79А.

***Науковий керівник:* Лисоконь Ілля Олександрович,**

доктор філософії (PhD) з освітніх, педагогічних наук, асистент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету.

***Рецензент:* Василюк Тамара Григорівна,**

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету.

ЗМІСТ

	стор.
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ ПІЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ	
1.1. Основні нормативні документи для здобувачів освіти пільгових категорій.....	7
1.2. Особливості соціально-педагогічного супроводу студентів пільгових категорій.....	10
1.3. Роль соціального педагога у забезпеченні соціально-правового супроводу студентів.....	14
Висновки до першого розділу	18
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ	
2.1. Аналіз наявної практики соціально-правового захисту в КДПУ..	20
2.2. Основні проблеми студентів пільгових категорій (на прикладі КДПУ).....	25
2.3. Програма соціально-правового захисту студентів пільгових категорій.....	27
Висновки до другого розділу	29
ВИСНОВКИ	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	35

ВСТУП

Актуальність дослідження. Кількість пільгових категорій дітей взагалі та здобувачів освіти зокрема, невпинно збільшується. Для цього є декілька причин. Перша з них обумовлюється екологічною ситуацією у світі та в Україні, що спричинює постійне збільшення різних захворювань, які призводять до інвалідності. Другою, не менш важливою, причиною є збройний конфлікт на території України, через що ми отримали такі пільгові категорії населення: учасники бойових дій, ветерани війни, інваліди війни, діти учасників бойових дій, сім'ї загиблих учасників бойових дій, внутрішньо переміщені особи, діти зниклих безвісті, або тих, що перебувають в полоні. Це далеко не повний перелік пільгових категорій, який з'явився за останні десять років в нормативній площині українського законодавства.

Говорячи про здобувачів вищої освіти варто зазначити, що нормативно-правовий захист є на досить високому рівні, адже представлений відповідними законами України, постановами Кабінету Міністрів України, указами Президента України та іншими підзаконними актами.

Також варто зазначити, що в державі за останні 10 років суттєво змінилося нормативно-правове поле, що визначає права студентів з числа пільгових категорій. Так, у 2010 році внесено зміни до законів України щодо забезпечення прав осіб з числа шахтарів та їхніх дітей на освіту; відбулася кореляція законодавчої бази щодо забезпечення рівних прав і можливостей для здобуття освіти особами з інвалідністю.

Що стосується стипендіального забезпечення в частині призначення соціальних виплат, то основні зміни внесено 2016 року відповідними постановами Кабінету Міністрів України (№1045, №1047, №1050).

Сьогодні питання соціально-правового захисту студентів є предметом дослідження багатьох науковців – теоретиків і практиків, зокрема: С. Астахова, М. Бех, О. Волкова, О. Данилюк, С. Васильєв, Д. Ковальчук, О. Литвинюк,

А. Мазурик, М. Павлушенко, Л. Петренко, А. Савченко, Т. Свищук, М. Ткаченко, С. Федоренко, В. Шевченко та інші.

Отже, зважаючи на складні соціально-політичні події, що останніми роками відбуваються в Україні, сприяння на рівні держави підтримці студентської молоді, вважаємо актуальною темою бакалаврської роботи **«Соціально-правовий захист здобувачів вищої освіти пільгових категорій»** актуальною та своєчасною для дослідження окремих аспектів соціально-правового та соціально-педагогічного супроводу студентів.

Мета дослідження: дослідити нормативно-правові засади соціального захисту студентів пільгових категорій в умовах закладу вищої освіти.

Визначена мета дозволяє сформулювати такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати нормативні документи для здобувачів освіти пільгових категорій;
2. Визначити особливості соціально-педагогічного супроводу студентів пільгових категорій та уточнити роль соціального педагога в ньому;
3. Проаналізувати наявну практику соціально-правового захисту в КДПУ та розробити програму заходів.

Об'єкт дослідження: освітній простір КДПУ.

Предмет дослідження: нормативно-правова база для здобувачів освіти пільгових категорій.

В ході дослідження, для реалізації вищезазначених завдань використовувались такі методи:

- *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення);
- *емпіричні* (аналіз соціально-педагогічного досвіду).

Практичне значення роботи полягає у визначенні особливостей соціально-правового захисту здобувачів вищої освіти в умовах освітнього середовища. Окрім того, представлені заходи в програмі можуть бути використані соціальними педагогами закладів освіти задля оптимізації роботи та ефективної взаємодії із об'єктами освітнього процесу тощо.

Робота складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ ВРЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ СТУДЕНТІВ ПІЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ

1.1. Основні нормативні документи для здобувачів освіти пільгових категорій.

За останні 10 років нормативно-правова база, яка регламентує освітній процес, зокрема і навчання студентів пільгових категорій, досить суттєво змінилася. На сьогодні практично в усі Закони України внесені відповідні зміни для кореляції з іншими підзаконними актами. Цей факт свідчить про те, що в державі приділяється значна увага цим питанням.

Перш за все, дамо визначення поняттю «пільгова категорія».

Пільгова категорія громадян – це категорія осіб, яким законом гарантовано соціальний захист відповідно до їхніх потреб. До пільгових категорій в Україні сьогодні відносяться:

- діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування;
- діти з інвалідністю та особи з інвалідністю;
- учасники бойових дій та члени їх сімей;
- малозабезпечені сім'ї;
- постраждалі внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС;
- внутрішньо переміщені особи;
- особи, які проживають на тимчасово окупованих територіях або на територіях, де велися або ведуться бойові дії тощо.

Якщо ми говоримо про здобувачів освіти, зокрема вищої, то право на певний вид пільги можуть мати такі категорії студентів:

- студенти з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- студенти з числа осіб з інвалідністю;
- студенти з числа учасників бойових дій та їхніх дітей;

- студенти з числа шахтарів, які мають стаж підземної роботи та їхніх дітей;
- студенти з малозабезпечених сімей;
- студенти з числа внутрішньо переміщених осіб;
- студенти, які проживають на тимчасово окупованих територіях.

Очевидно, що за останні 10 років кількість пільгових категорій збільшилася. Після 2014 року додалися внутрішньо переміщені особи, учасники бойових дій та їх діти, діти загиблих учасників бойових дій, особи, які залишилися проживати в АР Крим та окремих районах Донецької та Луганської областей. Проте, держава робить усе для того, щоб зберегти потенціал свого розвитку в майбутньому – молодь. Саме для цього в нормативно-правових документах вносилися зміни та доповнення відповідно до соціально-політичної ситуації в країні.

Звернемося до основних законів України, в яких є регламентування особливостей здобуття освіти, права на освіту для різних пільгових категорій осіб.

Таблиця 1.1.

Нормативно-правове забезпечення права на освіту

<i>Нормативний документ</i>	<i>Стаття, яка регламентує право на пільгові умови для здобуття освіти</i>
Конституція України	<p>Стаття 53. Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам. Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі. Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у</p>

	державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства [6]
Закон України «Про вищу освіту»	Стаття 4. Право на вищу освіту 1. Кожен має право на вищу освіту. Громадяни України мають право безоплатно здобувати вищу освіту в державних і комунальних закладах вищої освіти на конкурсній основі, якщо певний ступінь вищої освіти громадянин здобуває вперше за рахунок коштів державного або місцевого бюджету, а також в інших випадках, передбачених законодавством [10]
Закон України «Про охорону дитинства»	Стаття 19. Право на освіту. Держава гарантує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти в державних і комунальних закладах освіти; надання стипендій та пільг здобувачам освіти таких закладів у порядку, встановленому законодавством України. Громадяни мають право безоплатно здобути фахову передвищу та вищу освіту в державних і комунальних закладах освіти на конкурсній основі [15]
Закон України «Про підвищення престижності шахтарської праці»	Стаття 5. Особливості здобуття освіти 1. Шахтарі, які мають стаж підземної роботи не менш як три роки, а також протягом трьох років після здобуття загальної середньої освіти особи, батьки яких є шахтарями та які мають стаж підземної роботи не менш як 15 років або які загинули внаслідок нещасного випадку на виробництві чи стали особами з інвалідністю I або II групи, зараховуються поза конкурсом за особистим вибором спеціальності до державних і комунальних вищих та професійно-технічних навчальних закладів України для навчання за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів з наданням місць у гуртожитках на час навчання та виплатою за рахунок бюджетних коштів соціальної стипендії в порядку та розмірі, встановлених Кабінетом Міністрів України [16]
Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»	Стаття 21. Держава гарантує особам з інвалідністю дошкільне виховання, здобуття освіти на рівні, що відповідає їх здібностям і можливостям. Стаття 22. Для реалізації права на професійну (професійно-технічну), фахову передвищу та вищу освіту особами з інвалідністю заклади професійної

	(професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти створюють їм необхідні умови для здобуття відповідної освіти [14].
Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»	Стаття 15. Пільги сім'ям загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників і Захисниць України 23) вступ поза конкурсом до державних та комунальних закладів вищої та фахової передвищої освіти на спеціальності, підготовка за якими здійснюється за рахунок коштів відповідно державного та місцевих бюджетів [18]

Таким чином ми можемо зробити висновок, що нормативно-правова база України, яка визначає права, особливості здобуття освіти різними пільговими категоріями осіб, є такою, що відповідає міжнародному праву, попереджає дискримінацію, унеможлиблює бар'єри та створює максимально сприятливі умови для забезпечення рівних прав та доступу до усіх рівнів освіти в Україні.

1.2. Особливості соціально-педагогічного супроводу студентів пільгових категорій

Визначення соціально-педагогічного супроводу з'явилося серед українських науковців нещодавно. Деякі з них вважають, що це явище виступає продовженням педагогічної підтримки, і виступає лише виокремленим педагогічним інструментом. Інші ж, на противагу, доносять свої думки про те, що соціально-педагогічний супровід являє собою суто незалежне явище.

Актуальність соціально-педагогічного супроводу студентів пільгових категорій складно переоцінити. Сьогодні, коли Україна переживає складні часи, пов'язані з політичними та соціально-економічними змінами, а також з війною, питання надання допомоги та підтримки вразливим верствам населення, зокрема й молоді, стає особливо гострим. Студенти, які належать до пільгових категорій, часто стикаються з численними труднощами, що

можуть негативно впливати на їхнє навчання та загальний розвиток. Саме тому соціально-педагогічний супровід стає для них ключовим фактором, що відіграє важливу роль у їхній соціалізації, формуванні особистості та підготовці до самостійного життя.

Проблему соціально-педагогічного супроводу здобувачів вищої освіти під різними кутами досліджують О. Білик (соціально-педагогічний супровід соціалізації іноземних студентів у ЗВО), Л. Коваль, С. Хлебик, І. Зверева (актуальні тенденції у підготовці майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічного супроводу сімей), С. Коляденко (готовність майбутніх соціальних педагогів до здійснення соціально-педагогічного супроводу); О. Порох (педагогічний супровід як одну з соціально-педагогічних умов адаптації іноземних студентів); О. Рижанова (розглядає соціальність як мету соціального виховання та визначає її як ієрархію соціальних цінностей, соціальних якостей, соціальної активності особистості) та інші.

Соціально-педагогічний супровід студентів пільгових категорій передбачає комплекс заходів, спрямованих на виявлення студентів, які потребують допомоги, надання їм педагогічної консультації та підтримки, соціально-психологічний захист да допомогу, а також сприяння розвитку особистості та соціалізації студентів.

Виявлення та облік студентів, які потребують соціально-педагогічного супроводу, включає в себе анкетування, співбесіди, аналіз соціального та матеріального становища студентів. Зібрана інформація про студентів, які можуть потребувати подальшої допомоги, має бути використана для розробки індивідуальних планів соціально-педагогічного супроводу. Ці плани мають бути спрямовані на вирішення конкретних проблем та потреб кожного студента. Важливо, щоб всі методи виявлення та обліку студентів використовувалися з дотриманням етичних принципів. Це означає, що студенти мають бути проінформовані про те, з якою метою збирається інформація та як вона буде використовуватися. Їм також має бути гарантована конфіденційність.

Надання психолого-педагогічної консультації та підтримки може впроваджувати індивідуальні та групові заняття з психологом, педагогом, соціальним працівником, допомогу у вирішенні особистих проблем, навчання навичкам подолання стресу тощо. На даному етапі дуже важливо щоб всі зацікавлені сторони, а саме: студенти, викладачі, соціальні педагоги, психологи, батьки та органи соціального захисту співпрацювали між собою, для забезпечення ефективного соціально-педагогічного супроводу студентів пільгових категорій. Активна участь студентів у процесі соціально-педагогічного супроводу є ключовою умовою його успішності. Студентам слід бути відкритими до співпраці з кваліфікованими фахівцями, щиро розповідати про свої проблеми та потреби. Викладачі відіграють важливу роль у виявленні студентів, які потребують соціально-педагогічного супроводу, спостерігаючи за їхньою поведінкою та успішністю на заняттях. Викладачі також можуть надавати студентам первинну підтримку та консультувати їх з питань навчання.

Соціально-педагогічний захист включає в себе допомогу у вирішенні матеріальних проблем (наприклад, надання стипендій, допомоги на харчування, одяг і проїзд), допомогу в працевлаштуванні, юридичну консультацію. Сприяння розвитку особистості та соціалізації студентів означає організацію культурно-масових заходів, участь у волонтерській діяльності, допомогу у розвитку творчих здібностей, формування здорового способу життя студента.

Соціальні педагоги відіграють ключові ролі у системі соціально-педагогічного супроводу студентів пільгових категорій (рис.1.2). Вони здійснюють безпосередню роботу зі студентами з пільгами, надаючи їм комплексну соціальну та психолого-педагогічну допомогу. Завданням соціального педагога є проведення індивідуальних та\або групових занять, спрямованих на допомогу студентам у вирішенні особистих проблем, організації культурно-масових та просвітницьких заходів.

Рис.1.2. Ролі соціального педагога

Психологи проводять психологічне консультування та діагностику студентів, допомагають їм у подоланні психологічних труднощів, навчають навичкам подолання стресу. Батьки можуть брати участь у процесі соціально-педагогічного супроводу своїх дітей та надавати їм необхідну підтримку. Вони можуть співпрацювати з фахівцями, щоб допомогти своїм дітям досягти успіху в навчанні та розвитку. Органи соціального захисту можуть надавати студентам з пільгами матеріальну допомогу та соціальні послуги. Вони також можуть співпрацювати з навчальними закладами для вирішення проблем студентів з пільгами та впровадження соціально-педагогічного супроводу.

Ефективна співпраця всіх зацікавлених сторін може допомогти створити сприятливе середовище для навчання та розвитку студентів пільгових категорій, а також забезпечити їм необхідну підтримку для подолання

труднощів та досягнення успіху. Важливо, щоб всі сторони розуміли свої ролі та відповідальності, а також щоб вони постійно спілкувалися та обмінювалися інформацією. Це допоможе їм працювати разом для досягнення спільних цілей.

Важливо зазначити, що соціально-педагогічний супровід має здійснюватися не лише на індивідуальному рівні, а й на рівні групи та всього навчального закладу. Це дозволить створити сприятливе середовище для навчання та розвитку студентів з пільговими категоріями, допомогти їм відчувати себе частиною колективу та подолати труднощі, з якими вони стикаються.

1.3. Роль соціального педагога у забезпеченні соціально-правового супроводу студентів

У сучасному динамічному світі, де освіта відіграє все більш значущу роль у житті людини, питання соціально-правового захисту та підтримки студентів стають особливо актуальними. Саме тут на перший план виходить постать соціального педагога – фахівця, чії професійні компетенції та активна позиція роблять його незамінним помічником у вирішенні проблем, з якими стикаються студенти під час навчання.

Соціально-правовий супровід студентів – це комплекс заходів, спрямованих на захист їхніх прав та інтересів, надання їм необхідної допомоги та підтримки, а також сприяння їх соціальній адаптації та розвитку. Цей супровід є невід'ємною частиною освітнього процесу, адже він створює сприятливі умови для того, щоб кожен студент мав можливість реалізувати свій потенціал, здобути якісну освіту та стати успішним членом суспільства.

Завдання соціального педагога полягає у формуванні активної життєвої позиції студентів, взаємодії з їх батьками та громадськими організаціями, роботі зі студентами пільгових категорій, використанні професійних знань на практиці та креативному підході до розв'язання ситуацій. Оскільки соціальний

педагог - це не просто фахівець, який надає допомогу та підтримку студентам. Це наставник, який допомагає їм знайти свій шлях у житті, сформувати активну життєву позицію та стати відповідальними членами суспільства.

Рис. 1.3. Завдання соціального педагога

Важливість ролі соціального педагога підтверджується його фаховими навичками та професіональним комплексним підходом до вирішення проблем, пов'язаних із соціальною адаптацією студентів, наданні необхідної допомоги, підтримки студентів, захист їх прав під час навчання у закладі вищої освіти.

Соціальний педагог повинен бути на сторожі прав та інтересів студентів, адже вони, як і будь-які інші члени суспільства, мають право на захист від дискримінації, доступ до інформації, освіти та інших благ.

Які ж саме права та інтереси студентів потребують захисту:

1. Право на освіту.

Кожен студент має право на доступ до якісної освіти, яка відповідає його здібностям та потребам. Соціальний педагог повинен сприяти тому, щоб кожен студент мав можливість реалізувати своє право на освіту, незалежно від походження, соціального статусу, етнічної приналежності, релігійних переконань, тощо.

2. Право на інформацію.

Студенти мають право на доступ до інформації про освітні програми, правила вступу до навчального закладу, стипендії, соціальні допомоги, житло, працевлаштування, академічну мобільність. Соціальний педагог повинен забезпечити доступ студентів до цієї інформації та допомогти їм у її розумінні.

3. Право на академічну свободу.

Студенти мають право на вільне висловлення своїх думок та переконань, свободу наукових досліджень, академічну мобільність. Соціальний педагог повинен захищати це право студентів та сприяти створенню сприятливого середовища для їхнього інтелектуального розвитку.

4. Право на соціальний захист.

Студенти, які знаходяться у складних життєвих обставинах, відносяться до пільгових категорій тощо, мають право на соціальний захист з боку держави. Задача соціального педагога полягає в тому, щоб якомога швидше і якісніше допомогти студентам отримати необхідну соціальну допомогу, стипендії, пільги.

5. Право на захист від дискримінації.

Студенти мають право на захист від будь-якої форми дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, віку, релігії, політичних чи інших переконань, походження, майнового стану, місця проживання. Соціальний педагог повинен вживати заходів для запобігання дискримінації студентів та захищати їхні права у випадку її виникнення.

Для захисту прав та інтересів студентів соціальний педагог може використовувати такі методи, як інформування, консультування, забезпечення захисту студентів, співпраця з іншими фахівцями. Соціальний педагог повинен

інформувати студентів про їхні права та обов'язки, передбачені законодавством України, правилами внутрішнього розпорядку навчального закладу, іншими локальними нормативними актами.

Студенти можуть звертатися до соціального педагога за консультаціями з питань захисту своїх прав та інтересів. Фахівець повинен допомогти їм у розумінні своїх прав, надати інформацію про те, як можна їх захистити, а також допомогти студентам скласти необхідні документи. Індивідуальні консультації -це найпоширеніша форма роботи, яка дає можливість соціальному педагогу встановити контакт зі студентом, вислухати його проблеми та спільно знайти шляхи їх вирішення. Також, соціальний педагог може проводити групові заняття з різних тем, які цікавлять студентів, наприклад, з питань академічної мобільності, працевлаштування, здорового способу життя, соціально-правового супроводу та соціально-педагогічного супроводу студентів .

Окрім того, соціальний педагог повинен вживати заходів для захисту прав та інтересів студентів у випадку їх порушення. Це може включати звернення до адміністрації навчального закладу, правоохоронних органів, інших державних органів та інституцій. Соціальний педагог може співпрацювати з іншими фахівцями навчального закладу, такими як психологи, юристи, медичні працівники, а також з державними органами та інституціями, щоб забезпечити комплексну підтримку та захист прав та інтересів студентів.

Документи, які повинен вести соціальний педагог:

1. Особові справи студентів пільгових категорій. У цих справах міститься інформація про студента, його сім'ю, соціальні умови життя, проблеми, з якими він стикається, допомогу, яку він отримав.
2. Плани роботи зі студентами пільгових категорій. У цих документах визначаються цілі та завдання роботи, заходи, які будуть проводитися, очікувані результати.
3. Звіти про роботу зі студентами пільгових категорій. У даних звітах описується робота, яка була проведена, результати, які були досягнуті, проблеми, з якими зіткнувся соціальний педагог.

4. Акти про надання допомоги студентам пільгових категорій. У цих актах описується вид допомоги, яка була надана, дата та час надання, підписи соціального педагога та студента.

Важливо зазначити, що захист прав та інтересів студентів – це постійна робота, яка потребує постійної уваги та зусиль з боку соціального педагога. Соціальний педагог повинен бути активним, компетентним та небайдужим до проблем студентів, адже саме від його діяльності багато в чому залежить те, чи зможуть студенти реалізувати свій потенціал, здобути якісну освіту та стати успішними членами суспільства.

Тільки завдяки спільним зусиллям соціального педагога, адміністрації навчального закладу, батьків та самих студентів можна створити таке середовище, в якому кожен студент зможе отримати необхідні знання та навички для набуття кваліфікації в освітньому напрямку, ставши цінним працівником, самореалізуватись в обраній професійній сфері.

Висновки до першого розділу

У першому розділі кваліфікаційної роботи проаналізовано основні нормативно-правові документи, які визначають право на освіту на спеціальних умовах для пільгових категорій осіб. Наявність такої нормативної бази свідчить про високу соціальну відповідальність держави перед своїм найдорожчим скарбом – дітьми та молоддю. Адже саме для них створюються максимально сприятливі умови для здобуття освіти.

Визначено, що до пільгових категорій осіб, які масово з'явилися в Україні за останні 10 років відносяться: внутрішньо переміщені особи, особи, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, учасники бойових дій та члени їх сімей. Для таких категорій осіб було внесено зміни в нормативно-правові акти задля того, щоб закріпити особливі права на здобуття освіти таким особами.

Уточнено роль соціального педагога закладу освіти, основним професійним завданням якого є здійснення соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти протягом усього періоду навчання.

Соціальний педагог – це педагогічний працівник, який безпосередньо працює з учнями та студентами пільгових категорій. Під час виконання професійних обов'язків соціальний педагог змінює багато ролей, зокрема це вихователь, порадник, друг, медіатор, організатор, аніматор, куратор, ментор, психотерапевт та інші.

Соціально-педагогічний супровід є невід'ємною складовою освітнього процесу, особливо в умовах повномасштабної війни. Зараз усі об'єкти освітнього процесу потребують особливої уваги та компетентного реагування на обставини, що склалися. Також соціально-педагогічний супровід передбачає і соціально-правових захист здобувачів освіти. це завдання також входить до компетенції соціального педагога закладу освіти.

Наступний розділ дослідження присвячено розгляду практичних аспектів забезпечення прав здобувачів освіти пільгових категорій.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ

2.1. Аналіз наявної практики соціально-правового захисту в КДПУ

Для уточнення усіх статистичних даних ми звернулися до соціального педагога Криворізького державного педагогічного університету та змогли отримати таку інформацію.

Станом на 01.11.2023 року в університеті на денній формі бюджет навчається 410 студентів, які належать до пільгових категорій, а саме:

– До дітей-сиріт, дітей, позбавлені батьківського піклування, та дітей, які у віці з 18 до 23 років до закінчення навчання втратили батьків належить – 93 особи. З них на повному на державному забезпеченні – 80 осіб; під піклуванням (опікою) – 7 осіб; під піклуванням в прийомних родинах – 6 осіб;

до осіб з інвалідністю – 51 особа; до дітей з числа осіб, батьки яких є учасниками бойових дій – 103 особи; до дітей з числа внутрішньо переміщених осіб – 83 осіб; дітей з малозабезпечених сімей (що підтверджено відповідною довідкою) – 5 осіб; до дітей, які проживають на лінії зіткнення – 18 осіб; до дітей з числа осіб, батьки яких є шахтарями та мають стаж підземної роботи понад 15 років – 41 особа; до дітей з числа осіб загиблих захисників України – 10 осіб (2 особи в стадії оформлення документів); до дітей з числа осіб батьки, яких мають інвалідністю внаслідок війни – 4 особи.

Соціальним педагогом університету протягом року здійснювалась така робота:

1. Систематичне оновлення банку даних студентів пільгової категорії, надання актуальних списків студентів профкому університету та деканатам факультетів.

2. Надання консультацій студентам з таких питань: оформлення відповідних документів для отримання соціальної стипендії, права призначення соціальних виплат студентам, які перебувають на повному державному забезпеченні. (З усіма студентами, які цього року зараховані на навчання, проведено роботу з оформлення пакету документів для отримання соціальної стипендії. З усіх студентів 1 курсу ступеню вищої освіти «Бакалавр» і «магістр», яким визнано право на соціальну стипендію, а це 125 студентів оформили відповідну виплату 110(останні не мають всього пакету документів). Через процедуру призначення та виплати соціальної стипендії, у вересні немає виплат для першого курсу, а в жовтні усі першокурсники отримують виплату за два місяці. Хотілось би зауважити, що через недофіносування службою захисту населення соціальна стипендія виплачується не в повному обсязі (вся інформація про виплату соціальної стипендії зазначена в наказі по університету № 488 від 19.10.2023).

Однією з найчисельніших категорією в університеті є категорія студентів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Відповідно до норм чинного законодавства з цією категорією була проведена така робота: це своєчасне зарахування студентів на повне державне забезпечення у зв'язку з досягненням повноліття (хотілось зазначити, що неповнолітня студентка Кістяк Вікторія знаходиться на повному державному забезпеченні, під опікою Університету), підготовка відповідних наказів на призначення соціальної стипендії у розмірі 4026 грн. для повнолітніх студентів з числа сиріт, 4250 грн. для неповнолітніх студентів з числа дітей сиріт, 1180 грн. для інших пільгових категорій, грошової компенсації вартості харчування (для повнолітніх студентів 137,24 гр., та 54,90 грн для не повнолітніх), допомоги на первісне і щорічне поповнення предметів гардероба у розмірі 595 грн., допомоги на придбання навчальної літератури у розмірі трьох соціальних стипендій для повнолітніх та неповнолітніх студентів з числа дітей-сиріт. Звертаю вашу увагу, на те що студенти, які проживають в прийомних родинах отримують лише соціальну стипендію; підготовка наказу щодо безоплатного

проживання в гуртожитку. З 01 вересня 2023 на безоплатне проживання мають право 16 студентів з числа дітей сиріт та 18 студентів з числа дітей осіб, які є учасниками бойових дій, відповідно до п.13.5 постанови Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 р. № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2016 р. № 975.

3. Також постійно відбувається взаємодія 1) зі службою у справах дітей (з питань погодження відрахування неповнолітніх студентів – на сайті університету та на електронні пошти факультетів був надісланий порядок відрахування неповнолітніх студентів відповідно до Наказу МОН від 15.07.1996р. № 245. За цей період відраховано 20 неповнолітніх студентів), 2) з управлінням праці та соціального захисту (з питань виплати соціальної стипендії), 3) з центром соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді (з питань соціального супроводу студентів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування).

4. У тісній співпраці з деканатами факультетів та навчально-методичним відділом університету сприяємо переведенню студентів з контрактної форми навчання на навчання за рахунок державного бюджету (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 28.10.2022р. № 1224).

5. У вересні місяці 2023 року введено наказом «Положення про організацію інклюзивного навчання здобувачів вищої освіти в Криворізькому державному педагогічному університеті».

6. Розроблена пам'ятка для приймальної комісії щодо переліку документів на отримання соціальної стипендії (буклет).

7. Систематичне надання консультацій викладачам щодо документів для оформлення соціальної стипендії, щодо зміни фінансування студентів пільгової категорії, щодо безоплатної правової допомоги.

8. Ведення інформаційної сторінки «Психологічна служба» на сайті КДПУ, розміщення актуальних матеріалів, інформаційні матеріали щодо

профілактики негативних явищ (Наприклад: Втома: як виявити та подолати. Кібербулінг – проблема сьогодення. Булінг. Перша психологічна допомога з людиною у критичній ситуації. Гаряча лінія психологічної підтримки. Домашнє насильство – алгоритм дій. Ментальне здоров'я! Торгівля людьми тощо.

9. Проводиться моніторинг працевлаштування випускників з числа пільгових категорій. Організація прийому документів для призначення та виплат одноразової грошової допомоги при працевлаштуванні випускникам з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. З 20 студентів, які отримали «бакалавр» з числа дітей сиріт: 7 вступили на магістратуру і 5 надали довідку про офіційне працевлаштування (3 працюють за кордоном). А з 26 студентів інших пільгових категорій 11 вступили до магістратури, довідок про офіційне працевлаштування не надали.

10. Організація проведення разом з практичним психологом тренінгів в онлайн та офлайн режимі на теми: «Формування та розвиток стресостійкості», «Психологічний стрес: характеристика і подолання» тощо.

Рис 2.1. Психологічна служба КДПУ

- 📡 НОВИНИ
- ☰ НАШІ ЗАВДАННЯ
- 👤 КОМАНДА
- ⚖️ **НОРМАТИВНА БАЗА**
- 📄 ОПИТУВАННЯ
- 📁 РЕКОМЕНДАЦІЇ
- 📁 ПЛАН ЗАХОДІВ, СПРЯМО...
- 📁 ПОРЯДОК ПОДАННЯ ТА ...
- 📁 ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ ...
- 📞 КОНТАКТИ
- 📁 ФОРМА ЗАПИСУ НА КОН...

Нормативна база

Перелік нормативно-правових актів та інших документів, якими керується у своїй діяльності психологічна служба КДПУ

1. Конституція України

2. Закони України:

- «Про освіту»
- «Про вищу освіту»
- «Про захист персональних даних»
- «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»
- «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»
- «Про підвищення престижності шахтарської праці»
- «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»
- «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи»
- «Про державну допомогу сім'ям з дітьми»
- «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей»
- «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»
- «Про попередження насильства в сім'ї»
- «Про реабілітацію інвалідів в Україні»

3. Нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України

Рис.2.2 Нормативно-правова база психологічної служби КДПУ

Опитування щодо психічного здоров'я.

Психічне здоров'я це основа благополуччя і добробуту кожної людини, бо воно впливає на всі без винятку сфери життя особистості. З іншого боку, благополуччя і добробут кожного є основою ефективного економічного та соціального функціонування суспільства і піклуватися про нього є життєвою необхідністю для кожної громади світу. Загалом, здоров'я всього населення країни залежить від рівня благополуччя кожної людини.

Шановні студенти! Психологічна служба КДПУ пропонує вам пройти короткі опитування щодо психічного здоров'я. Вам буде запропоновано дві методики:

- **ОПИТУВАЛЬНИК ДЕПРЕСІЇ БЕКА (посилання)**
- **ШКАЛА ОЦІНКИ ОСОБИСТІСНОЇ ТРИВОЖНОСТІ (посилання).**

Бережіть психічне здоров'я! Адже це запорука щасливого життя і довголіття!

Кали ви відчуваєте, що вам важко справитись самостійно звертайтеся за допомогою до фахівців!

Автор: psy.service@kdpu.edu.ua
Переглядів: 436

Опитування першокурсників 2023-2024 н.р.

ШАНОВНІ ПЕРШОКУРСНИКИ ТА ПЕРШОКУРСНИЦІ!

ПРОПОНУЄМО ВАМ ВЗЯТИ УЧАСТЬ В АНОНІМНОМУ ОПИТУВАННІ ЩОДО АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА КДПУ. БУДЕМО ВДЯЧНІ ЗА ЩИРУ ВІДПОВІДЬ. посилання на анкету

З результатами дослідження можна ознайомитися в прикріпленому файлі

Автор: psy.service@kdpu.edu.ua
Переглядів: 276

Опитування

Шановні студенти!

Рис. 2.3. Результати опитувань здобувачів освіти пільгових категорій

На рис 2.1 – 2.3 представлено основні види діяльності психологічної служби КДПУ. На сайті вся інформація висвітлюється вчасно, тож будь-хто може дізнатися необхідну інформацію телефоном, на сайті або через електронну пошту самих працівників. Це дуже зручно та ефективно в умовах дистанційного формат освітнього процесу.

2.2. Основні проблеми студентів пільгових категорій (на прикладі КДПУ)

У Криворізькому державному педагогічному університеті працює психологічна служба, в якій є соціальний педагог та практичний психолог. У соціального педагога є списки здобувачів вищої освіти усіх пільгових категорій. Завдяки можливості проводити опитування онлайн (через гугл-форму) ми змогли отримати відповіді безпосередньо студентів університету з числа різних категорій. Основне, що нас цікавило в рамках дослідження, це з якими основними проблемами сьогодні стикається студентство, зокрема пільгових категорій. Отже, до основних проблем студенти віднесли таке.

Низький рівень соціальної стипендії (на сьогодні це 1180 грн. на місяць для усіх категорій, окрім дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування). Очевидно, що цих грошей взагалі не вистачає на покриття хоча б базових потреб (чиста вода, їжа, проїзд, мобільний зв'язок тощо). Зрозуміло, що соціально-економічна ситуація складна, а останніми роками навіть критична, проте люди з числа пільгових категорій, на жаль, не можуть увесь час терпіти складнощі економічної ситуації. Саме тому соціальні стандарти, зокрема стипендіальне забезпечення студентів пільгових категорій, має бути відповідним хоча б рівню прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних громадян в Україні.

Неможливість отримувати обидва види стипендії (соціальну як пільгова особа, академічну – у разі відмінного навчання). Така ситуація знищує мотивацію до високих досягнень у навчанні. Також поганим стимулом це є для тих студентів, які отримують соціальну стипендію незалежно від рівня успішності. У 2017 році відповідними постановами КМУ було впроваджено правило академічної успішності, коли за заборгованість в сесію студент позбавляється права на соціальну стипендію на наступний семестр. Але ця норма не стала стимулюючою для студентів, адже достатньо отримати

«задовільно, Е50» і це вже є підставою для призначення соціальної стипендії студентам пільгових категорій.

Відсутність впорядкованого житла після закінчення навчання. Така проблема є надзвичайно актуальною для випускників з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. зазвичай, якщо студенти вступає на навчання із закладу інституційного виду (будинки-інтернат, дитячий будинок, прийомна сім'я навіть), то власного житла може і не бути. Тож, після здобуття освіти, випускник має виїхати зі студентського гуртожитку та шукати помешкання, придатне для проживання та таке, за яке людина зможе заплатити.

Низькі можливості працевлаштування для осіб з числа пільгових категорій. Якими б ми толерантними не були, нашому суспільству ще далеко до викорінення дискримінації по відношенню до людей з інвалідністю. Студенти з числа осіб з інвалідністю в своїх анкетах зазначають, що знайти роботу їм складніше, аніж у порівнянні з іншими випускниками.

Присутність жорстких дедлайнів здачі робіт у деяких викладачів під час воєнного стану. Неможливість вчасно виконувати завдання (в т.ч. контрольні роботи, перевірочні) через тривоги, відсутність електропостачання або жорстку стресову реакцію на нічні бомбардування. Держава або безпосередньо заклад вищої освіти (ректорат) могли б заборонити дедлайни, коротші за одну добу. Не в всіх студентів може бути можливість провести/оплатити інтернет (кабель, роутер, щомісячна оплата послуг). Держава могла б безкоштовно забезпечити студентів, які не мають змоги самостійно сплачувати за ці послуги.

Відсутність масових (хоча б онлайн) заходів: тренінги, бесіди, ігри для підвищення рівня командного духу серед студентів, власного рівня розвитку тощо.

Отже, незважаючи на всебічну підтримку студентів пільгових категорій, до сьогодні залишається все ще багато проблем, які потребують вирішення не державному та місцевому рівнях.

2.3. Програма соціально-правового захисту студентів пільгових категорій.

У сучасному суспільстві, де доступ до якісної освіти стає ключовим фактором успіху, питання соціально-правового захисту студентів пільгових категорій набуває особливої ваги. Ця категорія студентів, стикаючись з матеріальними труднощами, проблемами адаптації, психологічними проблемами, ризикує не отримати необхідних знань та навичок для самореалізації.

Саме тому роль соціального педагога у забезпеченні соціально-правового захисту студентів пільгових категорій не можна переоцінити. Знання про їхні права та обов'язки, вміння надавати їм необхідну допомогу та підтримку, а також співпраця з іншими фахівцями та державними органами – ось ключові компетенції, якими повинен володіти соціальний педагог.

Програма заходів, представлена у цьому розділі, покликана допомогти соціальним педагогам організувати роботу з соціально-правового захисту студентів пільгових категорій максимально ефективно.

Запропонована програма заходів може стати у нагоді соціальним педагогам закладів освіти, зокрема вищої, які планують свою роботу протягом навчального року зі студентами пільгових категорій. Заходи, представлені у програмі, є досить універсальними для студентів різних курсів і відповідно різного віку.

Ми намагалися передбачити різні види активностей для здобувачів вищої освіти та з урахуванням різного віку, адже сьогодні серед студентів можна зустріти як неповнолітню особу віком 17 років, так і людину більш старшого віку 50 – 60 років та навіть старше.

Тож, вважаємо, що така програма може бути корисною в соціально-педагогічному та соціально-правовому супроводі студентів пільгових категорій у закладі вищої освіти (табл.2.1.).

Таблиця 2.1.

Програма заходів для соціально-педагогічного та соціально-правового захисту здобувачів вищої освіти пільгових категорій

<i>Вид заняття</i>	<i>Мета проведення</i>	<i>Форма роботи</i>	<i>Кінцевий результат</i>
Групові тренінги	Розвиток особистих якостей, навичок, наприклад, комунікації, лідерства, вирішення проблем	Дискусії, ігри, вправи, рольові ігри, мозковий штурм	Розвинені особисті якості, отримані нові навички та знання з області соціально-правової захищеності студентів
Семінари з питань соціальної адаптації та розвитку	Отримання знань про соціальні права, послуги, можливості, наприклад, як знайти житло, роботу, отримати стипендію	Лекції, презентації, дискусії	Отримані знання, нові контакти, соціальний розвиток, правова обізнаність
Заходи з довкілля	Підвищення екологічної свідомості, відповідальності	Толоки, еко-акції, конкурси	Підвищена екологічна свідомість, відповідальність, нові соціальні контакти
Волонтерські проєкти	Допомога іншим людям, розвиток співчуття, емпатії, альтруїзму	Робота в команді, виконання завдань, допомога людям	Розвиток співчуття, емпатії, нові навички, нові соціальні контакти
Культурні заходи	Розвиток культурної свідомості, естетичного смаку, пошук нових інтересів	Перегляд, обговорення, екскурсії	Розвиток культурної свідомості, естетичного смаку, нові враження
Спортивні заходи	Розвиток фізичної форми та командного духу, цілеспрямованості	Змагання, тренування, ігри	Розвиток фізичної форми, командного духу, підвищення рівня командної роботи та цілеспрямованості

Соціально-правовий захист студентів пільгових категорій – це багатогранна система заходів, спрямована на забезпечення їхніх прав та

інтересів, а також на створення сприятливих умов для їхнього успішного навчання, розвитку та соціалізації.

Важливою складовою цієї системи, окрім раніше зазначених, є формування активної життєвої позиції кожного студента. Це важливий аспект соціально-педагогічної роботи, який сприяє їхній соціалізації, особистісному розвитку та успішній інтеграції в суспільство.

Активна життєва позиція характеризується такими ознаками, як: ініціативність, цілеспрямованість, відповідальність, комунікабельність, толерантність, лідерські якості.

До ініціативності слід відносити здатність самостійно ставити цілі, планувати дії, нести відповідальність за їхнє виконання. Ініціативною є та людина, яка не чекає, коли їй дадуть завдання, а сама шукає можливості для самореалізації та пропонує нові ідеї. Цілеспрямованість визначає чітке розуміння своїх цілей та інтересів, коли людина чітко знає, чого хоче досягти, та має план дій для реалізації своїх цілей. Відповідальність - це одна з ключових ознак активної життєвої позиції. Вона полягає в усвідомленні людиною своїх обов'язків перед собою, сім'єю, суспільством та готовності відповідати за свої вчинки. Вміння працювати в команді, спілкуватися з людьми, знаходячи спільну мову, проявлення власних лідерських якостей є складовими високого рівня комунікабельності. До поняття толерантності відноситься моральна якість, яка відповідає за поважне ставлення до думок та почуттів інших людей, вміння знаходити спільну мову з людьми, які мають різні погляди та цінності.

Всіх цих якостей студенти пільгових категорій можуть набути беручи участь у заходах, організованих соціальним педагогом. Адже кожен фахівець із соціальної педагогіки, який працює зі студентами пільгових категорій, ставить собі за мету надати не тільки забезпечити їх соціальними виплатами, що гарантовані законом, але й прищепити кожному студенту високоморальні якості. Для цього соціальний педагог може проводити групові заняття, тренінги, семінари з питань соціальної адаптації та розвитку,

організувати заходи з очищення та збереження дозвілля, залучати студентів пільгових категорій до участі в громадському житті. Завданням соціального педагога є якісна організація та проведення заходів, спрямованих на розвиток життєвої позиції студентів пільгових категорій та їх соціально-правовий захист.

Висновки до другого розділу

У другому розділі кваліфікаційного дослідження представлено аналіз освітнього середовища на прикладі Криворізького державного педагогічного університету, зокрема з орієнтацією на пільгові категорії здобувачів освіти.

Встановлено, що кількість студентів, які мають право на пільги, зростає з кожним роком. При цьому варто зазначити, що відбувається зміна у кількості самих пільг. До прикладу, ще 12 років тому не було жодного студента з числа внутрішньо переміщених осіб. Проте раніше були студенти, які мали статус постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС, а вже сьогодні таких студентів немає взагалі у зв'язку із часом, що минув від дня аварії. Тож, кількість студентів пільгових категорій зростає за рахунок складних соціально-політичних умов: внутрішньо переміщені особи, студенти з тимчасово окупованих територій України, студенти з числа учасників бойових дій, діти захисників та захисниць України – це сьогодні найбільш численні категорії здобувачів.

Також зроблено аналіз анкетування студентів та описані їхні основні проблеми сьогодні: низька соціальна стипендія, відсутність впорядкованого житла після закінчення навчання, жорсткі дедлайни у навчанні, відсутність соціалізуючих заходів, навчання онлайн, складнощі у працевлаштуванні особам з інвалідністю тощо.

У результаті теоретичного аналізу проблеми соціально-педагогічного та соціально-правового супроводу здобувачів освіти ми змогли представити програму заходів, яка може бути використана соціальними педагогами закладів освіти, працівниками психологічних служб та усіма, хто має відношення до освітнього процесу осіб з пільгами. У програмі є заходи різного спрямування:

тренінги, семінари, змагання, квести, проекти, культурні та спортивні заходи. У процесі реалізації програми заходів ми передбачаємо формування стійкого розуміння у здобувачів освіти своїх прав та обов'язків як студентів, а також формування командного духу, лідерського потенціалу, м'яких та твердих навичок тощо.

Таким чином, ми підкреслюємо важливість здійснення професійного соціально-педагогічного та соціально-правового супроводу здобувачів вищої освіти пільгових категорій протягом усього періоду навчання.

ВИСНОВКИ

Сьогодні наша держава переживає складні часи. Ми ніколи не зможемо бути такими, як до початку повномасштабного вторгнення а територію України. Хоча усі ми насправді визнаємо той факт, що війна триває понад 10 років. За цей час в соціально-правовому полі відбулося багато змін, зокрема і в законодавстві, що регулює освітній процес здобувачів пільгових категорій.

У першому розділі кваліфікаційного дослідження проаналізовано основні нормативно-правові документи, які визначають право на освіту на спеціальних умовах для пільгових категорій осіб. Серед найбільш значущих, на наше переконання, є Конституція України, Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», Закон України «Про охорону дитинства» та інші.

Наявність такої нормативної бази свідчить про високу соціальну відповідальність держави перед своїм найдорожчим скарбом – дітьми та молоддю. Адже саме для них створюються максимально сприятливі умови для здобуття освіти. державна освітня та соціальна політика за останні 10 років суттєво покращили взаємодію на рівні нормативного забезпечення, що дало змогу позбутися правових колізій, які були притаманні вітчизняному законодавству в сфері освіти.

Визначено, що до пільгових категорій осіб, які масово з'явилися в Україні за останні 10 років відносяться: внутрішньо переміщені особи, особи, які проживають на тимчасово окупованих територіях України, учасники бойових дій та члени їх сімей. Для таких категорій осіб було внесено зміни в нормативно-правові акти задля того, щоб закріпити особливі права на здобуття освіти таким особами.

Уточнено роль соціального педагога закладу освіти, основним професійним завданням якого є здійснення соціально-педагогічного супроводу здобувачів освіти протягом усього періоду навчання.

Соціальний педагог – це педагогічний працівник, який безпосередньо працює з учнями та студентами пільгових категорій. Під час виконання професійних обов'язків соціальний педагог змінює багато ролей, зокрема це вихователь, порадник, друг, медіатор, організатор, аніматор, куратор, ментор, психотерапевт та інші.

Соціально-педагогічний супровід є невід'ємною складовою освітнього процесу, особливо в умовах повномасштабної війни. Зараз усі об'єкти освітнього процесу потребують особливої уваги та компетентного реагування на обставини, що склалися. Також соціально-педагогічний супровід передбачає і соціально-правових захист здобувачів освіти. Це завдання також входить до компетенції соціального педагога закладу освіти.

У другому розділі кваліфікаційного дослідження представлено аналіз освітнього середовища на прикладі Криворізького державного педагогічного університету, зокрема з орієнтацією на пільгові категорії здобувачів освіти.

Встановлено, що кількість студентів, які мають право на пільги, зростає з кожним роком. При цьому варто зазначити, що відбувається зміна у кількості самих пільг. До прикладу, ще 12 років тому не було жодного студента з числа внутрішньо переміщених осіб. Проте раніше були студенти, які мали статус постраждалих внаслідок аварії на ЧАЕС, а вже сьогодні таких студентів немає взагалі у зв'язку із часом, що минув від дня аварії. Тож, кількість студентів пільгових категорій зростає за рахунок складних соціально-політичних умов: внутрішньо переміщені особи, студенти з тимчасово окупованих територій України, студенти з числа учасників бойових дій, діти захисників та захисниць України – це сьогодні найбільш численні категорії здобувачів.

Також зроблено аналіз анкетування студентів та описані їхні основні проблеми сьогодні: низька соціальна стипендія, відсутність впорядкованого житла після закінчення навчання, жорсткі дедлайни у навчанні, відсутність соціалізуючих заходів, навчання онлайн, складнощі у працевлаштуванні особам з інвалідністю тощо.

У результаті теоретичного аналізу проблеми соціально-педагогічного та соціально-правового супроводу здобувачів освіти ми змогли представити програму заходів, яка може бути використана соціальними педагогами закладів освіти, працівниками психологічних служб та усіма, хто має відношення до освітнього процесу осіб з пільгами. У програмі є заходи різного спрямування: тренінги, семінари, змагання, квести, проекти, культурні та спортивні заходи. У процесі реалізації програми заходів ми передбачаємо формування стійкого розуміння у здобувачів освіти своїх прав та обов'язків як студентів, а також формування командного духу, лідерського потенціалу, м'яких та твердих навичок тощо.

Таким чином, ми підкреслюємо важливість здійснення професійного соціально-педагогічного та соціально-правового супроводу здобувачів вищої освіти пільгових категорій протягом усього періоду навчання.

Завдання дослідження виконано, мета досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вайнола Р. Безбар'єрне середовище закладу освіти як умова інтеграції дітей з інвалідністю. Післядипломна освіта в Україні, червень. 2018. С. 104–106.
2. Главацька О., Горішна Н., Слезанська Г. та ін. Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі: колективна монографія. Тернопіль: Осадца Ю.В. 2022. 326с
3. Гладуш В.А. До питання формування формування професійної компетентності педагога інклюзивного закладу. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2015. - № 1 (9), с. 71-78.
4. Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі : кол. моногр. / [авт. кол.: О. Л. Главацька, Н. М. Горішна, Г. І. Слезанська та ін.]. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2022. 326 с
5. Козуля В. Інклюзивне освітнє середовище: сутність та особливості. Молодь і ринок. N5 (184), 2020. С. 131 – 136.
6. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Малишевська І.А. Інклюзивне освітнє середовище: генеза поняття. Особлива дитина: навчання і виховання, 2016. №3. С. 19–26
8. Міністерство освіти і науки України : офіційний сайт. URL: <https://mon.gov.ua/>
9. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>
10. Про вищу освіту : Закон України від 01 липня 2014 року № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
11. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання : Закон України від 05 червня 2014 року № 1324-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1324-18#Text>

12. Про забезпечення створення безбар'єрного простору в Україні : указ Президента України № 522/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5332020-35809>
13. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
14. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21 березня 1991 року № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>
15. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року № 2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
16. Про підвищення престижності шахтарської праці : Закон України від 02 вересня 2008 року № 345-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345-17#Text>
17. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16 січня 2020 року № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
18. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
19. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / [Зубченко С. О., Каплан Ю. Б., Тищенко Ю. А.]. Київ : НІСД, 2020. 24с.
20. Удич З. Предметно-просторове середовище інклюзивного загальноосвітнього закладу. Особлива дитина: навчання і виховання, №1 (85). 2018. С.85–96
21. Хмельницька В. Бар'єри та безбар'єрність: що нам заважає та як цього позбутися. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/bar-yeri-ta-bezbar-yernist-scho-namzavazhaye-ta-yak-cogo-pozbutisya-1928365.html>